

УДК 355.233

Сергій Іщенко,
начальник факультету № 4
Національної академії
Національної гвардії України

АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ

Професійна підготовка майбутніх офіцерів залежить від розвитку їх внутрішніх якостей. Формування гуманітарних цінностей сприяє особистісно-професійному зростанню. Гуманітарні знання і вміння необхідні для реалізації гуманітарних цінностей. Становлення особистості майбутнього офіцера залежить від виховання гуманітарних цінностей з початку його військової служби. З цією метою ми вважаємо, що єдиний спосіб виховати гуманітарні цінності – це використовувати гуманітарні знання та вміння в навчально-виховному процесі вищих військових установ.

Ключові слова: аксіологічний аспект, майбутні офіцери, виховна робота.

Профессиональная подготовка будущих офицеров зависит от развития их внутренних качеств. Формирование гуманитарных ценностей способствует личностно-профессиональному росту. Гуманитарные знания и умения необходимы для реализации гуманитарных ценностей. Становление личности будущего офицера зависит от воспитания гуманитарных ценностей с начала его воинской службы. С этой целью мы считаем, что единственный способ воспитать гуманитарные ценности – это использовать гуманитарные знания и умения в учебно-воспитательном процессе высших военных учреждений.

Ключевые слова: аксиологический аспект, будущие офицеры, воспитательная работа.

Professional training of future officers depends on the development of their internal qualities. Formation of humanitarian values promotes personal and professional growth. Humanitarian knowledge and skills are necessary for realization humanitarian values. The formation of future officer depends on humanitarian values from the beginning of his military service. For this purpose, we believe that the only way to raise humanitarian values that means humanitarian using of knowledge and skills in the educational process of higher military institutions.

Key words: axiological aspect, future officers, educational work.

Постановка проблеми. Формування особистості майбутнього офіцера залежить від розвитку його внутрішнього світу, орієнтування на загальнолюдські цінності. Виховання цінностей майбутніх офіцерів здійснюється через гуманітарну освіту, в яку входять основні гуманітарні дисципліни. Але, на жаль, викладання гуманітарних дисциплін недостатньо розкриває поняття «цінностей» та недостатньо впливає на виховання їх у курсантів. Тому, важливо й доцільно здійснювати виховну роботу серед майбутніх офіцерів за допомогою різноманітних прийомів, методів виховання. Саме виховання у майбутніх офіцерів цінностей дає змогу особистісно та професійно зростати.

У складних обставинах, що викликані воєнізованим протистоянням серед українського народу, необхідні високопрофесійні військово-службовці, котрі можуть адекватно і нестардатно мислити та приймати життєво-необхідні рішення. Однією із складових особистості майбутнього офіцера є виховання гуманітарних цінностей, які необхідні для здійснення їх професійних обов'язків. Сьогодні майбутні офіцери повинні приймати правильні рішення в екстремальних ситуаціях, використовуючи свої професійні якості. Розвиток професійних якостей особистості можливий завдяки виховному процесу у вищих навчальних військових закладах. Виховання гуманітарних цінностей здійснюється за допомогою гуманітарних знань та вмінь, котрі вивчаються лише дисциплінами гуманітарного характеру. На нашу думку, про гуманітарні знання та вміння потрібно розповідати не лише у навчальному процесі, а й використовувати у виховній роботі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема виховання цінностей розглядається в працях Т. В. Бутківської, В. П. Лисенко, А. С. Макаренко та інших. Роль гуманітарних цінностей та їх використання у вищих військових навчальних закладах вивчають учені П. Ю. Наумов, С. В. Смекаліна, А. В. Шілоносов та інші.

Мета статті: вивчення аксіологічного аспекту професійної підготовки майбутніх офіцерів до виховної роботи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Т. В. Бутківська вважає, що цінність – це властивість суспільного предмета, явища, які задовольняють потреби, інтереси, бажання. Це соціальні уявлення про справедливість, добро, патріотизм, любов, дружбу тощо. Вчена виділяє гуманітарні цінності, такі як: суттєво-життєві (добро та зло, щастя тощо) та універсальні, які діляться на вітальні (життя, здоров'я, родичі тощо), суспільного визнання (працелюбство тощо), міжособистісного визнання (чесність, альтруїзм, доброзичливість тощо), демократичні (свобода слова, совість тощо), партикулярні (належність до сім'ї), трансцендентні (віра в Бога, прагнення до абсолюту) [7, с. 27–31].

На думку М. Й. Боришевського, гуманітарні цінності можна поділити на моральні, громадянські, світоглядні, екологічні, естетичні,

інтелектуальні, валеологічні цінності [7, с. 21–25].

І. В. Ващенко, Н. В. Петруновська виокремлюють 14 базових цінностей таких, як: життя, воля, моральність, спілкування, сім'я, робота, благополуччя, ініціативність, традиційність, незалежність, самопожертва, авторитетність, законність, свобода [7, с. 31–35].

Вчений І. П. Жерносек пропонує таку класифікацію, як:

1. Цінності як сукупність матеріальних та духовних об'єктів, здатних задовольнити потребу, бажання, інтереси, цілі суб'єкта.

2. Цінності, що відображають характер ставлень об'єкта до об'єкта або їх взаємовідносин.

3. Цінності як ідеали суспільної та особистої діяльності, що є специфічними утвореннями свідомості і виступають узагальненими уявленнями про блага, які надають перевагу.

4. Цінність як специфічне явище свідомості, зразок поведінки, діяльності, спілкування в різних сферах життя [7, с. 39–41].

На думку П. Р. Ігнатенко, цінності можна класифікувати так:

- за об'єктом засвоєння – матеріальні, морально-духовні цінності;
- за метою засвоєння – егоїстичні, альтруїстичні;
- за рівнем узагальненості – конкретні, абстрактні;
- за способом впливу – ситуативні, стійкі;
- за роллю у діяльності людини – термінальні, інструментальні;
- за змістом діяльності – пізнавальні, предметно-перетворювальні;
- за належністю – особистісні, групові, колективні, суспільні, загальнонародні, загальнолюдські тощо [7, с. 47–49].

На думку В. П. Лисенко, цінність – це відображені суб'єктом сфери існування, через які відбувається виділення ним самого себе, свої особливості, власного «Я» [7, с. 65–67].

Вчений Б. Г. Чижевський вважає, що цінність – це філософсько-соціальна, політична, психологічна категорія, яка означає позитивне та негативне явище природи, форм суспільної організації, історичних подій, моральних учинків, духовних витворів для людства, окремого суспільства, народу, соціальної групи чи особи на конкретному етапі історичного розвитку. На думку автора, важливим компонентом у вихованні людини як громадянина, патріота своєї Батьківщини є ціннісні орієнтації, які засновані на життєвому досвіді, а також сформовані на основі національного і загальнолюдського досвіду [7, с. 79–83].

На нашу думку, гуманітарні цінності можуть впливати на особистісне та професійне зростання майбутнього офіцера. Завдяки засвоєнню цінностей майбутній офіцер зростає як особистість і професіонал у своїй військовій праці. Таким чином, військовослужбовці самовдосконалюються, що спостерігається у вирішенні найскладніших військових завдань.

На думку вченого С. В. Смекаліна, виховна робота військового

закладу полягає у вихованні командирських якостей курсантів, а саме: дисципліна підлеглих, вміння керувати, навчати і виховувати їх, здатність приймати самостійні рішення. Для виховання у курсантів професійних офіцерських якостей, на думку автора, необхідно створювати умови, наближені до майбутньої командирської діяльності. Командири військового закладу виховують у курсантів патріотизм, любов до Батьківщини, любов до військової професії, своєї спеціальності [5, с. 389–390].

А. С. Макаренко говорив: «Нельзя воспитать мужественного человека, если не поставит его в такие условия, когда бы он мог проявить мужество, все равно в чем, в сдержанности, в прямом открытом слове, в некотором лишении, в терпеливости, в смелости» [1, с. 89].

О. О. Мартиненко вважає, що формування у курсантів гуманітарної культури є можливим через заходи, які проводяться згідно виховного плану з курсантами; участь в розробці виховних планів, наповнення їх гуманітарним змістом та застосування форм проведення – гуманітарні технології. Методи та форми, які застосовувалися у виховній роботі, а саме: робота з книгою (читання, вивчення, виклад, конспектування), обговорення книг, бесіди (індивідуальні, групові), дискусії, диспути, вечірні зустрічі, поетичні вечори, семінари, конференції, тренінги. Діалогічний характер поєднує ці методи та форми. Для реалізації формування гуманітарних цінностей майбутніх офіцерів дослідницею була організована робота наукового дискусійного клубу «Логос» та кіно-клуба. Це дозволило розширити інтелектуальний та емоційний простір майбутніх курсантів, а також розвинути простір взаємодії зі студентами громадянських вузів. Вчена визначила те, що курсанти до кожної зустрічі ретельно готувалися: вивчали літературу, готували есе, дискутували тощо. Такий крок на зустріч дав змогу зрозуміти, що курсанти можуть розвиватися за допомогою використання гуманітарних методів виховання.

У військових відбулися позитивні зміни в ціннісному ставленні до оточуючих. Результати дослідження вченої показали, що деякі гуманітарні цінності пов'язані з індивідуальними потребами та інтересами особистості. Однак, в експериментальній групі відбулися зміни в позитивному руслі, а саме: збільшилися такі гуманітарні цінності, а саме: кохання, краса, чуйність [2].

На нашу думку, важливим у вихованні гуманітарних цінностей є застосування різноманітних методів та засобів у викладанні гуманітарних дисциплін. Також перевірку засвоєних цінностей варто здійснювати у штучно-створених екстремальних ситуаціях для майбутніх офіцерів.

П. Ю. Наумов вважає, що цінність – це відношення і результат (продукт) оціненої діяльності суб'єкта (індивідуального і колективного), який отримується в процесі оцінки, незалежно від характеру та якостей об'єкта. При цьому під системою цінностей розуміється сукупність компонентів (видів цінностей), які сформувалися у процесі громадсько-

історичної практики, на основі ціннісно-орієнтованої діяльності, яка знаходиться в стійких, постійних та динамічно-функціональних зв'язках між собою. Автор створив модель цінностей майбутніх офіцерів, в якій розглядається система цінностей. В структуру моделі входять наступні цінності: екзистенційні, етичні, правові, естетико-художні, військові традиції і норми [3].

Ми вважаємо, що засвоєння гуманітарних цінностей на життєвому досвіді, історичних подіях – це важливий компонент для особистого та професійного зростання майбутніх офіцерів. Адже, становлення особистості відбувається упродовж всього життя. Кожна людина самовдосконалюється та пізнає себе кожного дня, долаючи радості та труднощі. Таким чином, майбутній офіцер може не лише зростати як особистість, професіонал, а й передавати свої знання іншим.

А. В. Шілоносов вважає, що курсантам необхідно мати знання про цінності для того, щоб правильно володіти ситуацією в колективах. Таким чином, створюється в думках курсантів соціально-значиме, ідеальне розпізнавання правильного чи неправильного. Для підвищення професійної підготовки майбутніх офіцерів, на думку вченого, необхідно переформувати всю військову систему виховання. Для цього необхідно розкрити творчий потенціал курсантів, виховати любов до Батьківщини, визначити головні цінності у майбутніх офіцерів. Використання педагогічного досвіду вітчизняних полководців, на думку вченого, може виховати ті головні цінності у майбутніх офіцерів та підвищити якість професійної підготовки майбутніх військовослужбовців [4, с. 323–327].

Наша думка полягає в тому, що використання гуманітарних цінностей можливе не лише в військових колективах, а також у повсякденному житті. Завдяки вихованню гуманітарних цінностей в майбутніх офіцерів зростає шанобливе ставлення до своєї Батьківщини, родини, знайомих, людей.

С. С. Тауланов запропонував нову концепцію проектування змісту військової педагогіки, яка розглядає педагогічні знання крізь призму майбутньої військово-професійної діяльності офіцера. На прикладі навчальної дисципліни «Військова педагогіка» автор показує, як можна донести найголовніші ціннісні орієнтації. Таким чином, формується особистість майбутнього офіцера не тільки завдяки педагогічним знанням, але й за допомогою формування ціннісних орієнтацій особистості майбутнього офіцера. На думку вченого, нова концепція повинна показати, що викладання військової педагогіки активізує цінності майбутньої військової діяльності через усвідомлення важливості, змісту; і таким чином розвинути мотивацію, волю, потребу, стійкий інтерес, активність, професійну спрямованість [6].

Викладання, на нашу думку, навчальних гуманітарних дисциплін є невід'ємною складовою виховання гуманітарних цінностей. Адже, в

гуманітарних знаннях закладені гуманітарні цінності. Але для засвоєння гуманітарних цінностей недостатньо вивчення гуманітарних дисциплін. Ми вважаємо, що потрібно залучати до виховної роботи гуманітарні знання про цінності. На нашу думку, основою реалізації гуманітарних цінностей є знання, а саме – компонент структурної, функціональної будови особистості та її зв'язків. Гуманітарні знання реалізують гуманітарні цінності в житті особистості та збагачують внутрішній світ кожної людини. Кожній людині потрібно бути гармонійною особистістю. Це можливо лише через розвиток своїх особистісних якостей. Майбутній офіцер, знаходячись в екстремальній ситуації завжди повинен бути впевнений у правильному вирішенні цієї проблеми. У вирішенні поставлених завдань він керується не тільки військовими постановами, законодавчими актами тощо, а й своїми особистими та професійними якостями. Завдяки підвищенню особистісних якостей можливе самовдосконалення та підвищення самооцінки. Самовдосконалення дає змогу зростанню не лише своїх особистісних якостей, а й підвищенню професійного рівня. Самооцінка надає змогу проаналізувати свої вчинки та дії в особистому житті, кар'єрному рості.

Висновки і перспективи. Гуманітарні знання потрібно реалізовувати в навчально-виховному процесі. Вивчення гуманітарних знань надає змогу виховати гуманітарні цінності в майбутніх офіцерів. На нашу думку, реалізація гуманітарних цінностей у вихованні військовослужбовців призводить до зростанню особистісних та професійних якостей, що відображується на його кар'єрному зростанні.

Перспективним напрямом дослідження є розробка методів реалізації гуманітарних знань у навчальному та виховному процесі та перевірка засвоєння гуманітарних цінностей майбутніми офіцерами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Макаренко А. С. О воспитании молодежи : Сб. избр. пед. Произведений / А. С. Макаренко, – М., 1951. – С. 89.
2. Мартыненко О. А. Педагогические условия развития гуманитарной культуры курсантов высших военно-учебных заведений : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / О. А. Мартыненко. – Хабаровск, 2011 – 23 с.
3. Наумов П. Ю. Педагогические условия и средства развития системы ценностей будущих офицеров внутренних войск МВД России : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» [Текст] / П. Ю. Наумов – Нижний Новгород, 2013 – 25 с.
4. Психология и педагогика в системе гуманитарного знания : материалы I международной научно-практической конференции, г. Москва, 30

- декабря 2011 г. / Науч.-инф. издат. центр «Институт стратегических исследований». – М. : Изд-во «Спецкнига», 2011. – С. 323–327.
5. Смекалин С. В. Воспитание нравственных ценностей у курсантов вузов внутренних войск МВД России (на примере огневой подготовки) / С. В. Смекалин // Гуманитарные и социальные науки. – № 1. – 2013. – С. 389–390.
 6. Тауланов С. С. Профессионально-ценностное ориентирование будущих офицеров в процессе обучения военной педагогике в условиях информатизации образования : автореф. дисс. на соискание науч. степени док. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / С. С. Тауланов – Алматы, 2005 – 40 с.
 7. Цінності освіти і виховання : науково-метод. зб. / П. Р. Ігнатенко, Р. П. Скульський, О. М. Павліченко ; за заг. ред. О. В. Сухомлинської. – К., 1997. – 224 с.